

META MORNA Z-ZOO

Kitba ta' PAWLU MIFSUD

Konna ilna bil-ħsieb li mmorru saz-Zoo. Mawra jiz-Zoo ta' Londra ma kienx ta' min jittliha la ħsilna ġejna nqattgħu erbat ijiem hawn mhux ħażin. U fl-aħħar il-jum mistenni wasal.

Kien is-Sibt filgħodu u wara l-kolazzjon tlaqnielha ahna l-hames Maltin li konna fl-istess dar tas-Sinjura Thomas. Jien u Mike u t-tlieta l-oħra, kollha bl-istess isem, Ġużeppi, jew aħjar Joe għal-heffa. Is-sinjura Thomas kienet taraha ħaġa gustuża din ta' l-ismijiet jixxiebbu u meta kienet tkun trid lil xi wiehed minnhom, biex ma titfixxkilx kienet tghajjatlu b'kunjomu.

Immela ħriġna, kif għeditkom, ahna l-hamsa mlefelfin tajjeb fil-kowtijiet u l-inċirati għall-ħabta tad-diġħa u nofs u raddejna s-salib biex inqattgħu l-jum kollu niġġerrew fiz-Zoo ta' Londra. Imma llum ma għandix ħsieb infirser hawn x'rajna u x'ma rajniex f'dan il-post mimli tjur u bhejjem, hut u għasafar, siep u insetti u tant ħlejjaq oħra. Xtaqt ngħidilkom naqra waħda ma xiex iltqajna ahna u mexjin fi triqna lejn iz-Zoo.

Niftakar li meta nżilna mill-karozza kbira ta' fuq u t'isfel li jiġru mat-toroq ta' Londra qishom iġunfanti miżbugħin ħomor, stagejna n-naħa ta' fe'n niġdbu b'lex naslu għaz-Zoo. U l-qalb tajba ta' l-Ingliżi, jew aħjar il-manġieri tajba li bihom huma magħġunin, malajr taqdik mill-aħjar li tista'. U ahna qbadna l-bankina u bdejna mexjin lil hinn. U lil hinn, f'tit kantunieri bogħod, wasalna f'salib it-toroq wiesgħa baħar. Fuq bankina minnhom, kbira daqs waħda mit-toroq ewlenin ta' Malta, nilmħu gods nies miġburin u trid u ma tridx qisu tigik kurżità biex tara x'kien qed jiġri sewwa.

Ersaqna b'pass ħafif il-hamsa li konna u tgeddisna mal-folla. U x'kien qed jiġri sewwa? Mhux la kemm tifhem miġl-ewwel la ma tkun rajt qatt f'ħajtek qabel hwejġeg bħal dawn. Imma wara f'tit tibda tifhem u tinduna u erhilek titbissem bil-praspar ta' dawn in-nies. Naf li kien hemm żewġt irġiel twal u mibrumin, it-tnejn mhux neqsin mis-saħħa. Wiehed imma, iktar minn kull ħaġa oħra, kellu lsien twil daqs ta' tellerita. U kellu bżonnu għax bil-qawwa ta' kliemu ried ifiehem lin-nies li ngabru madwar dak kollu li hu u sieħbu kienu qed jikkunfuffaw bejniethom. Kien irid juri li biċċa xogħol ta' sogru u ta' saħħa bħal dik li kienu se jwettqu, l-iktar sieħbu, ma kenitx ħaġa taċ-ċajt u mhux kulhadd kellu ħila jagħmel bħalha. Fuq kollox kien irid ara kif jisloħ kemxa flus mhux ħażin minna lkoll li waqafna nħarsu bħala ħlas tal-wirja ta' l-għaġeb li kienet waslet biex isseħħ quddiemna.

Imma issa halluni nfissrilmkom, jekk nista', dak kollu li kien se jgri.

Hekk beda jfiehlem dak li kien jitkellem u jghajjat bla ma jaghtik nifs tikkummenta għal waqt ma' xi hadd qribek. "Sinjuri, hawn-hekk għandi siehbi li għandu saħħa u hila li ma ssibhiex għand kulhadd. Minn hawn u ftit iehor taraw kemm hu minnu dak li qed ngħidilkom. Issa taraw kif dan siehbi se jgri marbut u marsus minn dawn il-ktajjen tal-hadid li għandi f'idi. Jiena ndaħħal lilu f'din l-ixkora twila tal-kanvass b'idejh marbuta wara biex ma jkunx jista' jcaqlaqhom. Jiena norbotlu wkoll saqajh biex lanqas dawn ma jkun jista' jharrek. Indaħħiu fix-xkora u nkeffnu go fiha hekk li ma jibqax nitfa minn rasu tidher barra. Imbagħad indawru sewwa b'dawn il-ktajjen kollha li qed taraw, insakkarhom bil-katnazz, inmiddu fl-art u, kelma ta' raġel li jien, inweghedkom li fi żmien żewġ minuti..... żewġ minuti bl-arloġġ, sinjuri..... dan siehbi jirnexxilu jehles mill-irbit kollu u johroġ mill-ixkora wieqaf kif qegħdin tarawh."

Kienet biċċa xogħol tqila u xejn anqas gustuża. Imma, ma ngħidu xejn, dawn it-tnejn ma kenux se jindahlu għal wirja bħal din mingħa'r qligh ta' xejn. Qalilna dak ta' lsien twil: "Sinjuri, jiena u siehbi qegħdin nagħmlu dan b'ex naqilgħu xi haga x'nieklu. Jieħtieġ għa'hekk li tghinuna mill-aħjar" tistgħu biex hekk indaħħlu haqq il-ġurnata ta' llum. Malli nkun daħħalt nofs lira eżatt nibda biex norbot lil siehbi u naqflu fix-xkora. Tittgħux inqas minn sispenz, sinjuri, għax is-soldi ma fihomx hliet toqol u ingombru. Ittghu-hom fin-nofs u jien niġborhom u ngħoddhom quddiemkom biex tkunu tafu li żammejt kelmti. Nofs lira u nibdew, sinjuri. Għalina, mela."

F'kemm ili ngħidlek bdew neżlin salt sikspenzi jiet u xelini qishom nizlu mis-shab ta' fuq rasna. Iċċekku malli jmissu ma' l-art u dak il-habib jitbaxxa għalihom dlonk u jaħtafhom. U malli kien laqqat nofs lira għamel sinjal biex ma jwaddbux iktar. Tafa' l-flus fil-but u beda jwettagħ dak li kien wiegħed. Rabat saqajn siehbu b'qafra hoxna u hekk ukoll idejh fuq wara. Meddu fl-art u keffnu fi xkora twila tal-kanvass li ksietu minn rasu sa saqajh. Fit-tarf tar-ras kien hemm qafra li meta tiġbidha kienet titboq il-fetha u f'kemm ili ngħidlek din ukoll inqaflet ta' jeb. Imbagħad raġa' qajmu bil-wieqfa u erħielha jdawwar lil siehbu bi kta'jen irqaq tal-hadid u jrosslu idejh u saqajh tajjeb bihom hekk li ma setax jitharrek. Imbagħad qafel dawn fit-tarf tagħhom b'katnazz u stieden lin-nies jersqu jaraw b'għajnejhom li ma kienx hemm qerq fil-logħba tagħhom. Hadd ma resaq.

Wara ftit iehor, dak l-imsejken ta' gox-xkora kien raġa' sab ruhu mimdud qisu katavru fuq il-bankina kiesha. Imma dak kien għadu l-bidu. Issa kien jonqoz l-aqwa u l-aqwa kien jitlob hlaq iktar. Kien jieħtieġ li jingabrru aktar flus minn daww bħalna li hallew il-kurżità

teghlibhom u waqfu jaraw xena bħal dik.

“Sinjuri, s’issa ġbarna nofs lira,” reġa’ beda jtaqtaq dak ta’ l-ewwel, “imma daqshekk mhux biżżejjed. Hemm bżonn li tingabar lira oħra fi ftit minuti inkella siehbi jista’ jiddejjaq u jitlebni nħollu u hekk ma taraw xejn. Qabel ma tkun ingabret din il-lira xejn aktar ma taraw, sinjuri. Mela ibdew waddbu, l-ahwa.”

Ma rridx ninsa ngħidilkom ukoll li dan il-lablabi kien wissa li ma kienx jippretendi flus minn għand it-tfal li kienu qegħdin iħarsu. U tant kien ta’ ke’mtu li malli jemah tifel jixhet sikspenz kien ħafif jiġbru u jnewlu lura lilu. Imma l-kbar ma baqghux lura u f’kemm trodd salib il-lira l-oħra kienet ingabret ukoll. Lili ġiet tiswieli xelin, ngħid is-sewwa.

Meta għaqqad il-lira li talab tkomplet iċ-ċerimonja. X’ghamel issa dak l-imbierek! Minn xkora żġhira ħareġ żewġ bajjunetti minn dawk li jintramaw fl-azzarini tas-suldati, resaq bihom lejn siehbu u, fost l-ghoġba ta’ kulhadd, deffishom wahda fuq kull ġenb minn bejn it-tidwriet tal-ktaġen li bihom kien marbut siehbu. Kien ifisser li jekk siehbu jiehu pass ħażin xi wahda minnhom setgħet tidhollu fil-laħam ta’ ġismu. Ma kenitx haġa kbira l-iktar billi dak ta’ gox-xkora kien għoġbu jinża’ minn qaddu l fuq u baqa’ biss fuq il-laħam. In-nies, l-iktar in-nisa u t-tfal, ħasew bħal tferfira f’qalbhom u min jaf x’ħasbu li sata’ qatt jiġrili dak l-ieħor marbut u marsus. L-irġiel tbissemu u haġa bħal din ħaduha biċ-ċajt. Imma kulhadd resaq iktar qrib biex jara l-kummiedja sseħħ mill-aħjar li jista’ u, min bħali, inzerta qasir, kellu jiddeffez qalb il-folla biex iġi quddiemnett.

“Sinjuri!” Dak il-lehen sod ta’ dak il-ħajjen, qisu xi ċerimonjier f’xi okkażjoni speċjali li jħabbar kull haġa li tkun se sseħħ b’dik is-solennità tas-soltu, kien raġa’ beda jidwi. “Sinjuri, kif wiġhedtkom ftit ilu se taraw haġa li ħadd fostna żgur m’għandu l-ħila jagħmilha. U ma nafx kemm hawn ohrajn fid-dinja li jasl u biex iwettqu opra bħal din. Kif rajtu, go dik l-ixkora hemm raġel marbut minn idejh u minn saqajh b’tali mod li ma jistax jinhall kif ġieb u laħaq. Barra minn hekk, dak ir-raġel hu marsus u maqful b’katini rqaq imma sodi tal-ħadid. Rajtu b’għajnejkom stess kemm dawn ġew marbutin tajjeb u maqfula b’katnazz. Issa ħarsu lejn idejja ha taraw kif iċ-ċavetta tal-katnazz tinsab għandi. Ahna ma nqarqux bikom imma nagħtu ħlas xieraq għall-karità li għamilu magħna t-tnejn. Din li se taraw għandha tghaġġibkom. Din hija turi’a mill-aqwa ta’ ħila u ta’ saħħa barranija. Għedtilkom ukoll li dan kollu jseħħ f’temp ta’ żewġ minuti. Zommu l-arloġġi f’idejkom, sinjuri, u jekk taraw li skorra l-ħin u siehbi għadu ma nħallx u heles kollu kemm hu kif wegħedtkom jien, ahna lesti li nagħtukom fluskom jura. Tajjeb hekk, sinjuri? U issa.....”

U dak il-mument resaq lejn siehbu li kien mimdud u mkeffen gox-xkora bla biss jitharrek u tbaxxa kemmxejn lejh biex ikellmu. Mhux ipespislu xi haġa f'widnejh, tafux, imma biex jistaqsih b'lehen gholi hekk li sata' jisinghu kulhadd, jekk kienx għadu haj.

"Jack," qallu, "int kollox sewwa hux?"

U dak ta' go l-ixkora għamel kemmxejn sinjal b'rasu biex kieku jwieġbu u jgħidlu iva.

"Jack," raga' għajjatlu dak, "thossok fiha hux? Trid tkompli?" U Jack raga' għamillu sinjar b'rasu li xtaq jissokta bil-wirja tiegħu ta' sahha u hila. Imma l-iehor, jew biex iżejjen il-biċċa jew biex igibha xi ftit iktar bi kbira, raga' staqsieh għat-tielet u l-aħhar darba jekk kienx jixtieq joħorgu minn hemm u ma jaġġmel u ma jissogra xejn. Imma dak biex jurih li xejn ma kien se jaqtagħlu qalbu harrek rasu u dak li sata' minn għimu għal darba darbtejn u biex fl-istess hin ifiehm u li kien qed iħossu bla sabar halli jfittex jehles l-affari kollha.

"Mela, sinjuri, la siehbi jrid ikompli jiena se nagħmel sinjal biex huwa jibda. Malli ngħodd tlieta jkun beda x-xogħol tiegħu li jehles minn hemm gew. U intom zommu tajjeb il-hin. Tinsewx, żewġ minuti bis biss. U hekk... wiehed, tnejn... tlieta."

Mat-tlieta n-nies kollha ntrefgħet fuq ponot subgħajha u berrqet sewwa għajnejha ha tara sewwa x'kien se jiġri. U jiena ċċassajt inhares lejn dak mimdud fl-art qisu xi bhima maqful u mrazzan, jikagħweg u jagħti kemm jiflaħ biex jehles mill-irbit sod li kien imjassar bih. Kont tisingħu jonfoħ u jilheg hemm gew daqs kieku kien wasal fl-aħhar nifs ta' hajtu u kont tisthajlu li jibqa' hemm stirat, mejjet u bla ebda, ħjiel ta' hajja. Imma mhux hekk kien. Wala xi nofs minuta, il-ktajjen ta' barra qisu tlikkmu flimkien, inxtorbu u nixfu u f'salt wiehed iżzerżqu minn fuq sidru u zaqqu għan-naħa t'isfel sakemm waqgħu minn saqajh għal fl-art. U nofs minuta oħra u dak il-għafriid kien heles ukoll mill-irbit ta' idejh u sab ruhu jista' jhaddimhom kif xtaq. Xejn ma tilef żmien biex fetah il-qafra li kienet tissikka t-toqba ta' qrib rasu u f'kemm tgħid 'Amen' xiref rasu 'l barra u rħielha jneħhi l-ixkora tal-kanvass minnu u jgerbibha 'l isfel biex itajjarha minn saqajh. Dawk biss kien fadallu x'ikkluh imma fi ftit hin iehor kien sab tarf iħoll il-habel ta' madwarhom ukoll. U f'temp ta' minuta u nofs kien wieqaf hemm quddiem kulhadd, f'nofs iċ-ċirku ta' nies imbikkma, jitbissew u jsellem b'rasu hekk kif sama' ċ-ċapċip ta' xi nofs tużżana li sfaw imsahħriin għall-aħhar.

Harist lejh dak il-waqt u thassartu. Kien qisu bhima qalila, tonfoħ u tilheg, bil-għaraq nieżel ma' wiċċu u ma' sidru kollu. Kien hemm fuq dahr u zaqqu l-marki tal-ktajjen li għafsu fuqu bla ħniena, u stennejt li nara xi girfa jew xi qasma mimlija demm li setgħu ikkkaġunawlu dawk il-ponot irraq tas-skieken misnuna. Imma ma

tanix żmien nġharrex wisq għax dlonk raġa' libes fuqu l-flokk ta' taħt u l-qmis u mesaħ l-għaraq minn wiċċu. F'minuta oħra kien raġa' sar bniedem bħal kull wieħed minna li waqfu jharsu lejha u jiggustawha. Kien raġa' sar raġel normali li jrid jara x'jagħmel u jbati biex idabbar il-loqma hobż ta' kuljum.

Dak il-ħin inqala' sieħbu minn mal-ħaġt fejn kien mar jistrieħ sakemm ra lil Jack jehles mill-fettuqa li daħal, jew aħjar daħħlu fiha, għabar f'tebqa' t'għajnejn l-armar kollu go xkora ċkejna, u telqu 'l hemm it-tnejn, bla kliera u bla sliem, sakemm tbiegħdu u ma dehrux aktar. U aħna bqajna seġrin lejn iz-Zoo ta' Londra.